

Sobre l'adaptació lingüística de parlants d'origen no català

per ANNA COMA I SALVANS

Aquest article sintetitza, en bona part, un treball realitzat en equip (1) durant el curs 1983-1984, per a l'assignatura Català Col·loquial el professor de la qual és Lluís V. Aracil, de la Facultat de Filologia de la Universitat de Barcelona.

Preàmbul

Es tractava d'estudiar les causes, circumstàncies i actituds que acompanyen i propicien l'adopció de la llengua catalana a persones que no l'han tingut com a materna. I això en dues zones visiblement diferenciades: Berga i Sitges.

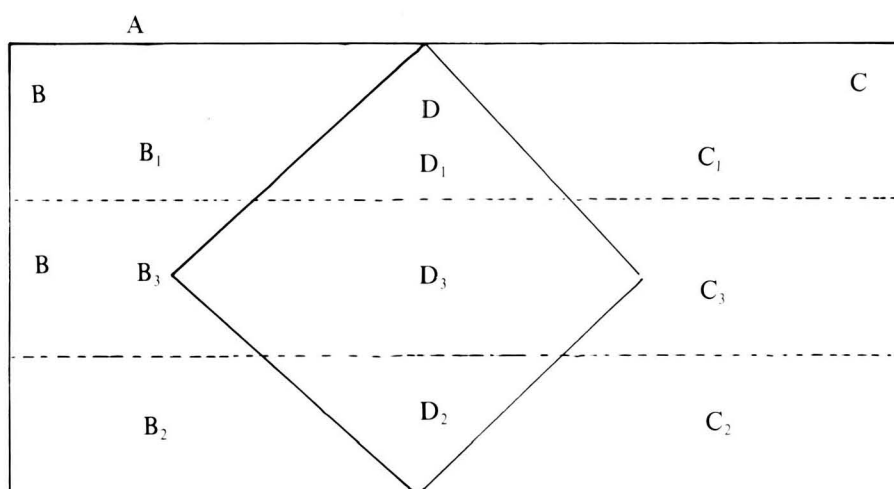
Vam confeccionar una enquesta força llarga i complexa amb característiques similars a les d'una entrevista. Vam recollir-ne 150 repartides equitativament als dos nuclis anomenats. El nostre interès radicava, sobretot, en l'aprofundiment de les respostes, encara que no aconseguíem un gran nombre d'enquestats, pretensió, d'altra banda, inviable per la manca de mitjans.

Introducció

Per poder delimitar l'objecte de l'estudi hem partit de la composició dels grups de parlants que pertanyen a l'Àrea de Domini Lingüístic del Català (A.D.L.C.)². La classificació es basa en un criteri doble: segons l'origen idiomàtic dels residents i segons la llengua/llengües que fan servir. Ho explicarem en un diagrama:

origen	A = parlants que resideixen a l'A.D.L.C.
	B = parlants la llengua materna dels quals és el català
	C = parlants la llengua materna dels quals no és el català
	D = parlants d'origen mixte
ús	1 = utilitzen només el català
	2 = utilitzen només altra/es llengua/es
	3 = utilitzen el català i altra/es llengua/es

És una classificació qualitativa: coneixem l'existència d'aquestes possibilitats d'origen i d'ús, però no sabem res sobre el nombre de parlants que pertanyen a cada grup.

La parcel·la que nosaltres estudiem és el pas de C i D₂ a C₃ i D₃, ja que no hem enquestat cap parlant que utilitzi català exclusivament. (Cal veure la bibliografia final).

Extracte dels factors que incideixen en l'adaptació lingüística segons el resultat de les enquestes

El promig d'edat en què els parlants van començar a utilitzar el català és de 12 anys. L'origen geogràfic majoritari correspon a l'A.D.L.C.: el 57% dels enquestats hi han nascut. Això implica la possibilitat d'aprendre el català de petit.

No hem pogut precisar en el present model d'enquesta quant de temps comporta normalment l'aprenentatge d'aquesta llengua. La majoria s'han quedat en el primer estadi: ús de la llengua parlada. Una moderada quantitat l'han estudiat (el 33%). Només un 9,5% ha invertit el procés d'aprenentatge passant de l'estudi a la pràctica.

On es produeix l'adaptació, en quin ambient? Quasi tots els enquestats ho han fet entre els amics (80%) i en el barri o poble (71%). Les àrees definides per l'escola i la feina havien contribuït a l'aprenentatge del català en un 46% i un 48% respectivament.

De moment podem concloure que:

- L'adaptació lingüística sembla ésser pròpia de gent jove, normalment ja nascuda aquí.
- Aquesta adaptació es produeix amb més freqüència en contextos no oficials (amics, barri o poble).
- Molt poca gent entra a formar part de la comunitat lingüística catalana a partir de l'estudi de la llengua.
- L'adaptació lingüística es queda en la majoria de casos en el domini de la parla.

Quant a les causes que han motivat l'adaptació hem pogut unificar tres tipus de respostes:

- 1) Aquelles derivades d'una necessitat conscient (47%).
- 2) Aquelles derivades de la voluntat (15%).
- 3) Aquelles més inconscients que obeeixen a la integració al medi (35%).

Sobre les reflexions que els enquestats fan de la seva experiència tenim que: un 70% creu que el fet de parlar català li ha reportat beneficis. En canvi, un 90% veu el seu ús com un fet espontani i natural. Ja comentarem aquesta aparent paradoxa.

Un 80% afirma que la seva integració lingüística ha estat, també, una integració social, però no ha suposat un canvi d'actitud en el 70% dels enquestats. Això és coherent amb el fet d'haver nascut en aquestes terres.

A la pregunta *si et sents català* consta un 80% de respostes afirmatives. El que concorda amb el mateix fet que parlin català i no s'hagin sentit discriminats (72%). És curiós observar com la malentesa cortesia de no dirigir-se en català a una persona que no ho és d'origen és una de les causes més freqüents de discriminació segons les nostres respostes.

La situació minoritària de la llengua catalana

Aracil usa aquest terme, a falta d'un de millor —ens diu—, per definir una situació lingüística *especial*, transitòria, que afavoreix la substitució d'una llengua "X" d'una zona geogràfica determinada per una altra llengua "Y", estrangera. Aquest procés passa per una etapa de bilingüisme-unilateral on tots els parlants de la llengua "X" aprenen la llengua "Y". Tot plegat forma part d'un procés global i radical: la modernització, que ha comportat grans canvis sociolingüístics.

En una situació lingüística normalitzada tindriem que:

$B_2 \cup D_2 \cup C_2 = \emptyset$. És a dir, no hi hauria cap classe de parlants que només fessin servir una llengua estrangera. I també $B_1 \cup D_1 \cup C_1 > 0$: el grup de parlants que només usessin català seria més gran que 0.

En una situació minoritària $n(B_2 \cup D_2 \cup C_2) \geq n(B_1 \cup D_1 \cup C_1)$: el nombre de parlants que no usen el català és més gran o igual al dels que només usen el català.

Indicarem, ara les dades de l'enquesta que confirmen i expliquen aquesta situació.

La primera observació que cal fer és prèvia: el plantejament mateix de l'enquesta evidencia que existeixen causes i circumstàncies que produeixen la no adaptació lingüística.

En les respostes constatem que $C_1 \cup D_1 = \emptyset$. (No hi ha cap persona d'origen mixte o no català que parli només la llengua catalana).

Els àmbits on es dona l'adaptació són no oficials. Constatem uns àmbits assignats: amics, barri o poble. Uns àmbits tolerats: escola, feina, autoritats municipals. I uns de prohibits: guàrdies i policies.

Sobre la freqüència d'ús de cada llengua hem recollit les següents dades: PARLANT, un 52% utilitza més el català mentre un 46% ho fa més en castellà.

LLEGINT, un 28% ho fa més en català enfront d'un 69% que ho fa inversament.

ESCRIVINT, un 20% ho fa més en català.

També és interessant de remarcar que un 33% han estudiat el català i

diuen que l'escriuen bé. Aquesta xifra contrasta amb el 95% que saben escriure bé el castellà. No hi ha ningú que només sàpiga escriure el català.

Tot això ens confirma la tendència del català a esdevenir una llengua parlada únicament.

El 90% de casos han considerat el fet d'aprendre català com a espontani i natural, una característica ben bé de situació minoritària.

Trets diferencials i comuns en les respostes dels nuclis urbans de Berga i Sitges

Hem elaborat una enquesta típica de cada indret fent un promig de les respostes respectives. Entre elles hi ha diferències remarcables. Aquí no constatarem les que depenen de les circumstàncies de l'enquesta, sempre que sigui possible descartar-les, i ens centrarem en els trets de tipus geogràfic.

L'enquestat majoritari a Berga només sap dos idiomes. A Sitges és normal tenir coneixement, a més a més, d'un tercer idioma. Fins a quin punt no és degut al nivell cultural aquesta diferència? (l'enquestat berguedà típic ha cursat estudis primaris, el sitgetà també n'ha cursat de secundaris). A la vegada poden contribuir-hi les característiques de tipus geogràfic: Sitges, plenament turística, manté contacte amb més llengües; té, per tant, més possibilitats, necessitats i/o interessos.

L'idioma parlat amb més freqüència pels enquestats berguedans és el català. els sitgetans fan servir més el castellà:

Aquells van començar de més joves (10 anys), aquests als 14.

Seguint amb la mateixa coherència, els primers ho van fer força incons-

cientment, com una adaptació més al medi; els segons van respondre a una necessitat conscient. Aquests trets semblen deguts, en línies generals, a la situació geogràfica. De tota manera, manca lligar caps que no podem pas resoldre aquí. Els enquestats berguedans van aprendre la llengua en qüestió a la dècada dels seixanta, els sitgetans als setanta. Es confirma pels resultats que aquesta última va ser més favorable a l'estudi del català (més d'un 40% de sitgetans van estudiar-lo, encara que no fos oficialment). Però, quina incidència té l'educació escolar en els usos d'una llengua?

L'idioma amb el qual es dirigeixen els enquestats de Berga a un desconegut és el català, àdhuc hi ha qui remarca que a la ciutat (Barcelona) ho fa més en castellà. A Sitges hi ha empat d'idiomes. D'aquí podriem deduir-ne que en el primer cas la llengua territorial domina a nivell parlat.

Aquestes diferències podrien fer pensar en el nucli de Berga com el d'un lloc de salvaguarda de la llengua catalana. I 'ho és, en certa mesura, però les coincidències que ja queden englobades el els apartats d'adaptació lingüística i situació minoritària l'inclouen, també, dins d'aquest procés tan general de desús progressiu. Podem parlar, sí, d'una diferència de grau que ens col·locaria en un estudi menys avançat. La motivació principal d'aquest fet hauriem de cercar-la, ja ho hem dit, en les característiques geogràfiques: l'obertura comunicativa de Sitges propicia l'accelerament d'aquest procés, obeint, segurament, una altra característica de la situació minoritària: la *interposició* (els parlants de la llengua "X", per passar a les altres llengües, ho fan normalment, per mitjà d'"Y"). Berga no té, ni de bon tros,

aquesta obertura; així es manté més al marge de l'esmentat fenomen.

Aquest ha estat un treball previ, per poder-lo revisar i superar. En caldríen d'altres, periòdics i més amplis, que enfoquessin totes les parcel·les mencionades a la introducció.

Voldriem fer una última remarca: apropar-se al coneixement d'un procés nov al pas dir sentenciar-lo. És, precisament, a partir d'ell que poden orientar-se les possibles solucions pràctiques en la mesura que siguin possibles; però, això, ja són figures d'un altre paner.

NOTES:

1. El professor és LL.V. Aracil i l'equip de treball correspon a Andreu Bosch i Aiza i a l'autore de l'article.

2. L'abast d'aquest tema és estrictament geogràfic. Evitem, així, problemes molt profunds com per exemple: fins a quin punt es pot considerar catalana una persona que no parli català.

BIBLIOGRAFIA

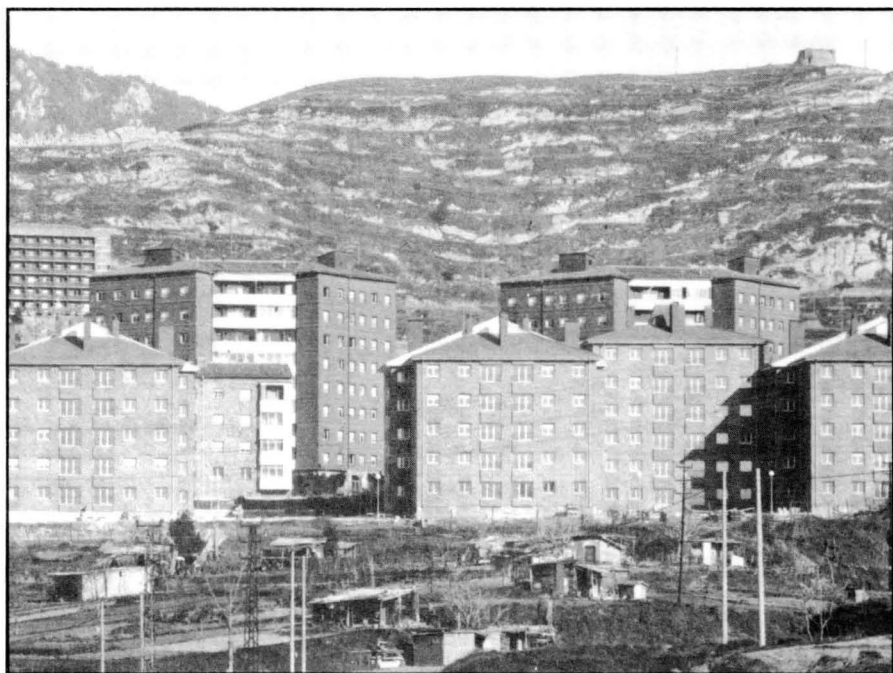
Encara que pugui semblar estrany sobre aquest tema, enfocat de la manera que ho hem fet, coneixem ben poca bibliografia:

PIERRE BOURDIEU i d'altres, *El oficio de sociólogo*. Edit. Siglo XXI, abril del 1976 (Espanya). Aquest llibre ens ha orientat sobre el mètode.

LL.V. ARACIL, *Dir la realitat*

Edit. Paisos catalans. Barcelona, setembre del 1983.

Ell és qui ha establert les bases per a l'estudi de la situació del català, emmarcant el seu procés i

Santa Eulàlia, Berga, barri amb majoria d'habitants d'origen no català

ARXIU LUIGI

comparant-lo amb el de les altres llengües europees anomenades minoritàries: lapona, noruega, gaèlica, irlandesa, galesa, frisona, romanxa, eslovena, occitana, gallega, basca, sarda, armènic.

Sobre immigració ja hi ha moltes més publicacions. Nosaltres ens n'apartem en la mesura que considerem que el nucli de la qüestió no és pas un problema d'absorció cultural sinó d'estatus social de la llengua catalana. Així ens acostem a la línia

traçada per Aracil. De tota manera, hi ha dades interessants recollides en aquesta bibliografia que suposem incorporables a un corpus teòric més ampli.

Anna Coma i Salvans, llicenciada en Filologia Catalana.

Bar Club

Lola Garcia Oria

Comerç, 20
Tel. 824 03 00

Guardiola de Berguedà